

SKANZEN HELYETT ÉLŐ FALU

Szöveg: Tábori Kálmán
Fotó: Földházi Árpád

A Gerecse lábánál, Tata külterületén, Agostyán határában, egy különleges szigeten a történelem, a régi bevált hagyományok és a mai kor lehetőségei találkoznak. Czumpf Attila agrármérnök és humánökológus vezetett körbe minket a Természetes Életmód Alapítvány természetvédelmi és humánökológiai központjában, Európa egyetlen fenntarthatósági mintakísérletének helyszínén, az agostyáni ökofaluban.

„Középkori kávét kérnek, vagy mostanit?” – szegezi nekünk a kérdést Czumpf Attila, miközben, mint egy piknikre, kipakol a vesszőből font kosárkából a Mátyás korabeli épületeket idéző házak mellett. „Ebben több a cikória. Ezt ismerték már a középkorban, és amikor az arabok behozták a kávébabot, a kettőt keverték. Egy kicsit gyengébb, mint a mai” – ad támpontot a választáshoz, noha amúgy is a régi

után nyúlnánk. Bádogpohárból isszuk a feketét, miközben házigazdánk bevezetésképpen elmeséli, hogyan alakultak ki a magyarországi élőfalvak, és miként került ő ide.

MINTÁT KÖVETNI, MINTÁT ADNI

Visnyeszéplak, Drávafok, Gömörszőlős, Galgafarm, Krisna-völgy – ezeken a helyeken kezdtek el az agostyánival nagyjából egy időben

ökofalvat létrehozni zömében addig városban élő emberek. Abban mindegyik közösség egyezik, hogy a kiköltözők természetközeli életmódot kerestek, amely nem teszi tönkre a földet, a vizet, a levegőt, és takarékosabban használja az energiaforrásokat. Ám Czumpf Attilának a Természetes Életmód Alapítvánnyal mindezek a célokon túl olyan rendszer kidolgozásába kezdtek, amely a régi tudásra és a modern technológiákra épülve a modernkori jogszabályok adta keretek között bárhol megvalósítható, átadható és tanítható. Praktikus kérdésekre próbáltak megoldásokat találni: miként lehet alternatív módon házat építeni, és hogyan érdemes gazdálkodni? Hogyan lehet a területet az eltartóképesség függvényében őshonos állatokkal benépesíteni, termékeiket hasznosítani, és főként egzisztenciálisan milyen lehetőségeket lehet megteremteni? „Egy működő hálózatot szerettünk volna létrehozni. Megmutatni és a környezeti oktatás keretein belül átadni a rendelkezésünkre álló tudást és tapasztalatokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy ilyen módon éljen az ember. Mert ha csak eljövünk, és elkülönülünk a világtól, ne adj’ isten duzzogunk magunkban a többiek miatt, s téveszmék és rögeszmék alapján kitalálunk valamit, az nem életszerű. Az nem válik a közösség javára” – magyarázza Attila.

Mindezek a kezdeményezések a kilencvenes években indultak. „A rendszerváltás hozott egyfajta minőségi változást az életünkbe. Olyan derűt, fölzsabadult, jó gondolatokat és szenvedélyes cselekvési programokat, amilyenekre korábban nem volt módunk. Ráadásul a kárpótlási jegyek révén lehetőség nyílt arra is, hogy földhöz jusson az ember” – emlékszik vissza a kezdetekre. S hamar megválaszolja azt a kérdést is, a nagyszüleitől örökölt kárpótlási jegyekből miért épp itt, Agostyánban találta meg a legmegfelelőbb helyszínt saját fenntartható gazdaságának kialakítására. „Mivel a mozaikosság az egyik legnagyobb megtartóerő, ökológiai szempontból olyan adottságú területet kerestem, amely az élőhelyet tekintve a legváltozatosabb. Nem elég, hogy szép a környezet, fontos, hogy meglegyen minden, ami a fenntartható gazdálkodáshoz nélkülözhetetlen: megfelelő vízellátás, erdő, szántó, szőlő, gyümölcsös és az extenzív állattartáshoz szükséges szakaszolható legelő.”

SÉTA A TÖRTÉNELEMBEN

Nemcsak ökológiai, történelmi vonatkozásában is különleges a Gerecse natúrparkhoz tartozó, húszhektáros birtok. A vidék ugyanis valaha a Római Birodalom határát jelentő limesen letelepedett veteránok otthona volt. A környékbeli ásatások leletei az írásbeliség bevezetésének időszakáról és a középkori köznemesi életmódról tanúskodnak. III. Béla idejében magiszterek otthonául szolgált, Mátyás király uralkodása alatt pedig az országnádor birtokolta a területeket. A török hódoltság idején elnéptelenedett, majd az Esterházy család német ajkú lakossággal népesítette be. A hely múltjának bemutatása pedig éppoly fontos volt Attila számára, mint a saját önfenntartó gazdálkodásának kialakítása.

„Itt minden megtalálható, ami kell egy falu életéhez – vetíti előre a terület tulajdonosa, amikor a bevezető gondolatok után sétára indulunk –, van kocsmá a középkori fogadóban, épül a templom az Árpád-kori rotundák történelmi hitelességével, és működik egy minősített erdei iskola, amelynek foglalkoztatóhelyisége kultúrházként is szolgál.”

Először a mellettünk lévő, jellegzetes középkori boronaházba lépünk. A fennmaradt írások alapján tudható, hogy Mátyás király tizenkét alkalommal járt Tatán. Ennek a kornak az emléket őrzi a Szép Ilonka fogadó, amely – mint Attilától megtudjuk – a történelmi ökológia keretein belül hiteles. Tehát eredeti helyen, eredeti megjelenéssel és tartalommal épült fel. „Középkori játékokat szoktunk itt tartani játékmesterrel, középkori tánc tanításával és korabeli ételekkel” – meséli, miközben az ajtóból bepillantunk a fogadóba. A hangulatosan berendezett helyiségbe nem nehéz beleképzelni az említett középkori esteket, ahogy a zenészek Bornemisza Péter-, Tinódi Lantos Sebestyén- és Wathay Ferenc-költeményeket adnak elő, miközben a tűzhelyen fő az étel, a kemencében pedig sült a lepénykenyér.

Ahogy a Mátyás korabeli fogadótól az 1200-as éveket felidéző körtemplom felé haladunk, a fákra festett sárga gyöngysor jelzi, itt halad el a Via Margaritarum. A Mátraverebélytől Mariazellig vezető zarándokútvonal Komárom-Esztergom megyei szakaszát maga Attila jelölte ki. Az út jobb oldalán egy autentikus középkori külsejű zarándokház, bal kéz felől pedig az ország első és egyetlen

Az Ágoston-ligeti ökofalu kapujánál felépített, boldog-szomorú Szép Ilonkáról elnevezett fogadó Mátyás király korába repíti a látogatót. A jellegzetes középkori boronaházat Sabján Tibor, a szentendrei skanzen régészeti építészete tervezte. A fogadóban történelmi játékokkal és hagyományos ételekkel idézik fel a középkori Magyarország hétköznapjait

erdei temetkezési helye, az agostyáni emlékerdő, ahol a fák tövében helyezik örök nyugalomra az elhunytak hamvait.

Az erdőn át érünk a terület szakrális középpontjához, az Árpád-kori rotundák hiteles rekonstrukciójához. „A hitelességhez tartozik, hogy a régi körtemplom is egy zarándokút mellett állt” – magyarázza Czumpf, miért húzta a Via Margaritarum vonalát épp erre. A lassan húsz éve épülő körtemplom nemrég kapott tetőt. Azt még nem lehet tudni, mikor lesz kész, de Attila abban biztos, hogy Szent Ferenc tiszteletére szentelik majd fel. „Boldog vagyok, hogy lesz itt egy templom, ami a terület szakrális középpontjává tud válni. Ugyanis ha szakrálisan nem vagyunk organikusak, praktikusan sem

megy” – mondja filozofikusan, miért fontos neki a templomépítés.

AZ ÖKOFALU ELŐSZOBÁJA

Innen enyhe lejtőn ereszkedünk Attila gazdaságába, amit jó okkal nevez az ökofalu előszobájának. A különböző technikával épült házakat ugyanis a Természetes Életmód Alapítvány azért építette, hogy a régi technológiákat a mai kor elvárásainak megfelelően szabványosítsa. Azaz olyan mintaprojekt szülessen belőle, amely követhető és megvalósítható. „Fontos volt, hogy ne skanzen csináljunk, hanem a régi tudás újragondolásával a fenntartható rendszer létrehozását elősegítve törvényes, szabványos, támogatható épületeket mutassunk be” – magyarázza Attila a házak között.

Az erdei iskolába érkező diákok alakor búzából középkori kemencében süthetik meg sajtát kenyereiket. A korban használt gabonát hántolás után eredeti Mátyás korabeli őrlőkővel készítik elő a tésztahoz

Építésük szerint kisebb költséggel jár, hiszen az alapanyagok egy részét, például a vályogot az ember magának elő tudja állítani.

A kísérleti telepen a vályogtechnikák létesítmények csaknem mindegyik típusa fellelhető a rakott vályogtéglastól a szalmabáláson át a rakott falú, úgynevezett fecskéházig. Ezeket mind kísérletként emelték, ám ma már van olyan technika közöttük, amelyet a Műegyetemen is tanítanak. Miközben ezt mondja, mintha megrendezte volna, zsebéből a *Mekk Elek*, az *ezermester* című mese zenéje szólal meg, amin előbb jót derülünk, ám miután leteszi a telefont, azonnal megmagyarázza: „Ez figyelmeztet arra, mennyi hibát elkövettünk, mialatt létrehoztuk a gazdaságot. Sok jónak tűnő ötletből menet közben derült ki, hogy tévút. Persze ezek a tapasztalatok is hasznosak voltak, hiszen a mi hibáinkból mások is tanulhatnak.”

A természeti nevelés mellett a tapasztalatok továbbadását is hivatott teljesíteni az itt működő erdei iskola és képzési központ, ahová érkezünk. Az iskola termében Attila szemléletes performansszal foglalja össze a hely küldetését. Egy különleges fejfedőt, egy aranyozott majomszobrot és egy jégcsákányt vesz a kezébe. Mint megtudjuk, a kalap az afrikai dogonok jellegzetes viselete. Ők a Száhel övezetben élnek, amely a globális felmelegedés miatt már alig élhető. A kalap tehát arra emlékeztet

minket, ne jussunk el odáig, hogy a mi élőhelyünk is sivataggá váljon. Az aranyozott majom pedig a világ egyik legveszélyeztetettebb élőlényére utal, amelyből már csak néhány tízezer van. „De tudják, melyik az ennél is veszélyeztetettebb élőlény? – kérdezi, hogy azonnal meg is felelje a kérdést: – A tájban élő ember. Hiszen olyan kevés van belőle, hogy még program sincs a megmentésére. Táj is alig van már. A jégcsákány pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy ha nem teszünk valamit, bortal üthetjük a sarki jég nyomát.” E minielőadással az erdei iskolába érkező gyerekeknek szokta szemléltetni a természettudatos gondolkodás fontosságát.

„Ma, a klímaváltozás idején az egész világnak az a feladata, hogy megtanuljon okosan gazdálkodni a megmaradt lehetőségekkel, erőforrásokkal – véli a szenvedélyes humánökológus. – Kegyelmi állapotban vagyunk. Talán még lehet valamit tenni, hogy jobb legyen az emberiségnek és a természetnek. Mi itt kicsiben már harminc éve tanuljuk ezt az életmódot, és szívesen megosztjuk a tapasztalatainkat. Minden nap ajándék, amikor ezért tehetünk valamit. Ki tudja, lehet, hogy mi vagyunk az utolsó generáció, amelyik még tehet érte.”